

Britanske kulturološke študije

V zadnjih tridesetih letih se je razvila posebna britanska tradicija raziskovanja množičnih medijev, ki se navezuje na delo Stuarta Halla in na *Centre for Contemporary Cultural Studies* na *Birmingham University*. Ta »tradicija kulturoloških študij« (v nadaljevanju TKŠ) zbuja danes mnogo več kakor zgolj lokalni interes. Trenutno poteka proces njene »internacionalizacije«, še posebno v ZDA. Ena od zadnjih številk revije *Communication Inquiry* (2, 1986) je bila posvečena delu Stuarta Halla. Ta nastopa tudi kot ena od vidnih osebnosti nekaterih pravkar izdanih knjig, na primer v ambicioznem zborniku *Marxism and the Interpretation of Culture* (Nelson and Grossberg, 1988). Kaže, da v ZDA mnogi mlajši »kritični« raziskovalci obdelujejo osrednja dela te tradicije. Čeprav se je ta proces najbolj intenzivno odvijal v ZDA, pa obstaja določen interes tudi v drugih državah.

V tem članku želim podati uvodni pregled TKŠ, ker verjamem, da lahko le-te nudijo pomemben vpogled v razvoj preučevanja množičnih medijev. Vendar pa moj prikaz ne bo povsem nekritičen, posebno do nekaterih nedavnih pojavov prisvajanja teh idej v ZDA. Na eni strani je nujno spodbuditi nadaljne razvijanje plodnih nastavkov TKŠ, a hkrati se je potrebno izogniti njenim šibkim točkam. Seveda pa pri tem nisem zgolj nedolžen opazovalec. Moj lasten osebni, intelektualni in celo institucionalni dolg TKŠ je precejšen, vendar pa se v tem spisu ne bi želel sprenevedati, da nudim kaj drugega kot zgolj delen in pristranski pregled tega področja.

Literarni izvori

Izvor TKŠ se nahaja v literarni kritiki. To drži tako biografsko kot intelektualno. Raymond Williams in Richard Hoggart, ki sta TKŠ položila temelje, sta bila oba literarna kritika, celo profesorja literature. Stuart Hall je najprej predaval na katedri za angleško literaturo. *Centre for Contemporary Cultural Studies* je do leta 1968 spadal v *Department of English* na *Birmingham University*, potem pa je dobil status posebnega oddelka na *Faculty of Commerce and Social Science*. Za proučevanje množičnih medijev v Veliki Britaniji je še vedno relativno pogosto, da imajo raziskovalci na tem področju najmanj visokošolsko diplomo.

TKŠ intelektualno mnogo dolguje literarni kritiki. Perry Anderson je v svojem znamenitem članku dokazoval, da je literatura »odsotno središče« britanskega intelektualnega življenja (Anderson, 1968). V njegovem prikazu je bila funkcija globalne družbene kritike in analize povsod izpolnjena s sociologijo, vendar pa je ta disciplina v Britaniji komajda obstajala pred razširitvijo univerz v letu 1960. To nalogo je pred tem namesto sociologije opravljala literarna kritika, posebno delo F. R. Leavisa in skupine zbrane okrog časopisa *Scrutiny*, ki je izhajal v Cambridgeu med leti 1930 in 1960.

Leavis, ki je deloval znotraj analitične tradicije, katera sega nazaj v 19. stoletje do poeta, esejista in pedagoga Matthewa Arnolda, se je ukvarjal z obrambo vred-

* Dr. Colin Sparks, urednik revije *Media, Culture and Society* (London)

not literarne kulture pred pritiski komercializacije. Za te mislece je bila literarna kultura artikulacija in krepitev nekega »življenja«, ki se je razkrajalo že od industrijske revolucije dalje. Arnold je v svoji najbolj znani, leta 1869 napisani knjigi *Culture and Anarchy*, opredelil kulturo kot »najboljše, kar je bilo kdaj izmišljene-ga in svetu znanega« (Arnold, 1969: 70). Visoko kulturo pa je videl ogroženo z razvojem moderne družbe in je zato dokazoval, da je ena od glavnih nalog intelektualcev širjenje »sladkosti in svetlobe« med prebivalstvom, ki bo prek tega »dobilo odvezo«. Tema destruktivne sile industrijske kulture in potreba po obrambi kulture pred tem destruktivnim delovanjem sta bila osrednja elementa literarnih študij, ki jih je razvil Leavis. Moderni kapitalizem je s komercializacijo kulturne, še posebno pa literarne produkcije, samo dopolnjeval v sferi kulture tisti proces, ki se je v širšem družbenem življenju že dogodil. Leavis je leta 1932 zapisal:

»Napredek civilizacije je radikalno dejstvo. Literarna ponudba je postala industrija, ki je podrejena enakim pogojem kot ponudba drugega blaga. Za mnogo podjetij je založništvo enak posel kot proizvodnja konfekcijskih oblačil ter v skladu s tem privzemajo metode »Velikega Biznisa«. Trg je prečesalo iskanje avtorjev – potencialnih ustvarjalcev profita, ponujeno blago pa je podprto z običajnimi trgovskimi metodami« (Leavis, 1968: 161.)

V svoji negativni formi je bil sklep te pozicije, da je potrebno braniti oblegani prostor znotraj visokošolskega izobraževanja, v katerem bi se elita učenjakov lahko, kljub pritiskom svoje dobe, osredotočila na nalogo ohranjanja pravih literarnih vrednot. Vendar pa se je iz produktov tega literarnega izobraževanja, ki niso bili del izbrane elite, in ki so v šolskem sistemu našli bolj posvetno zaposlitev od navedene, razvil pozitiven program. Kakor za Arnolda pred njimi je bila tudi za njih literatura orožje civilizacije, ki ga je mogoče uporabiti za razvoj mladih umov. Od tod se je razvilo zanimanje za kulturo v širšem smislu ter še posebno za množične medije. Navsezadnje, če hoče nekdo delavsko mladino poučevati o vrednosti Shakespeara, je eden od njegovih prvih problemov v tem, da je ta mladina porabila kar precej časa za gledanje televizije, za obiskovanje predstav holywoodskih filmov ter za branje stripov in popularnega tiska. Zato je bila kritika medijev v terminologiji, ki izvira iz obrambe literarnih vrednot, eden od ključnih elementov v pojavu razmišljanja o medijih v Britaniji. (Masterman, 1985: 38–48).

Ti literarni temelji močno ločijo TKŠ od tistega prevladujočega trenda v ZDA in drugih državah, za katerega je mogoče reči, da izvira iz sociološkega zanimanja. Pričujočo revijo, Teorijo in prakso, navsezadnje izdaja Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo. V Britaniji ta tradicija je obstajala in še obstaja, danes jo predstavlja delo ljudi kot so Blumler, McQuail in Gurevitch, vendar pa ima drugačno institucionalno in intelektualno usmeritev kot TKŠ. Zdi se mi, da lahko iz različnega porekla izpeljemo štiri glavne razlikovalne poteze med tema dvema tradicijama:

Prva se kaže v tem, da je TKŠ močno zaznamovana z vrednostnim pristopom k produktom množičnih medijev, kar je v ostrem nasprotju z »znanstvenimi« aspiracijami tistega, kar menim, da je treba imenovati »tradicija množičnega komuniciranja«. Zanimanje, ki ga kaže TKŠ za probleme pomena, namena in smotra, je dobro povzel Raymond Williams, ko je zapisal:

»Ko sem prvič začel z branjem družbenih in političnih ved, približno v času, ko sem se začel zanimati za komuniciranje, sem naletel na formulo, glede katere so mi rekli, da velja v komunikacijskih znanostih za standard: 'Kdo pravi kaj, komu s kakšnim učinkom?' Po vseh mojih literarnih študijah je ta name napravila precejšen vtis. Ohrabrujoče je bilo, da so bili tu 'kdo', 'komu' in 'kaj', o 'učinku' pa smo

že prej govorili. Toda pozneje sem opazil tisto, kar bi lahko imenovali zoževanje oz. pomanjševanje ‚kaj‘ . . . Za vsakogar z literarnim izkustvom je ‚kaj‘ nezvedljiv in dejaven ter zahteva natančno pozornost v smislu, da razpira način razumevanja tistega ‚kdo‘ in tistega ‚komu‘ v najbolj pomembnih pogledih, hkrati pa je tudi način za razumevanje ‚učinka‘. Zdi se mi, da me je to pripeljalo k spoznanju najbolj nenavadne pomanjkljivosti formule: ‚kdo pravi kaj, komu, s kakšnim učinkom‘ – toda tudi s ‚kakšnim smotrom‘. Tedaj ni bilo videti, da bi to kdo omenjal ali raziskoval.« (Williams, 1976:35)

Druga razlika je v tem, da TKŠ sama ni nikoli razvila v večjem številu takšnih natančnih analitičnih instrumentov, kakršne je izdelala »tradicija množičnega komuniciranja«, in ki med komunikologi često veljajo kot znak profesionalizacije in kot indic njihove »znanstvenosti« (Lowery in DeFleur, 1988:2–3). Medtem ko bo zgolj bežen pogled v katerikoli učbenik »tradicije množičnega komuniciranja« razkril, da je nabit s tabelami, grafi, modeli in okrašen s takim številom znanstvenih meritev, da bi se razveselil celo sam lord Kelvin, je v večini tekstov TKŠ mogoče najti kaj malo tega. TKŠ je vsaj do nedavnega primanjkovalo njenih lastnih oblik analize, zato si je promiskuitetno sposojala metode in modele iz najbolj različnih usmeritev. Williams se je v svoji knjigi *Communications* (1962) poglobil v analizo vsebine. Hall je povsem svobodno uporabljal semiotiko, npr. v svojem tekstu *Encoding/Decoding* (1980a). Nekatere ključne ideje za analizo »podkultur« pa prihajajo od Beckerja (Cohen, 1972).

Tretja značilnost TKŠ, ki bi jo želel opredeliti, se kaže v tem, v kolikšni meri so le-te do nedavnega nastopale kot obrobni fenomen. Do nedavnega je bila to dvojna obrobnost, še posebno v primerjavi s sedanjo institucionalno močjo TKŠ v ZDA. Za *British Higher Education System* je bilo proučevanje množičnih medijev in »kulture« v kontekstu TKŠ povsem stranskega pomena. Največ dela na tem področju je bilo opravljenega na univerzi *Polytechnics of Central London*, ki pa je slabo financirana in ima nizek status. Šele v zadnjih petih letih je diplomsko poučevanje postalo študijska usmeritev na nekaterih univerzah. Druga obrobnost pa je tista, ki bi jo lahko pričakovali glede na sovražnost TKŠ do množičnih medijev in glede na njene bolj literarne raziskovalne metode: bila je precej oddaljena od medijskih institucij. V Britaniji založniki in medijski producenti običajno ne naročajo dragih raziskovalnih projektov, katerih raziskovalna poročila bi jim sporočala, da se njihova dejavnost nagiba k reprodukciji razredne dominacije in / ali k zameglitvi narave družbenega sveta. Takšne naročene raziskave so običajno izvajali britanski predstavniki »tradicije množičnega komuniciranja« ali pa raziskovalci, ki so jih pripeljali iz ZDA.

Četrta temeljna konsekvence literarnega izvora TKŠ pa je, da je TKŠ od samega začetka predstavljala »kritični« tok: navsezadnje izhaja iz literarne *kritike*. Ta kritična dimenzija, ki je večinoma pomenila bolj ali manj odkrito sovražnost do množičnih medijev, ima malo ali nič skupnega s formalno politiko. Leavis in njegovi učenci so bili antikapitalistično naravnani v »tehnično« reakcionarnem smislu: obračali so se nazaj k organskemu svetu pred vzponom kapitalizma in s te pozicije so izvajali svojo kritiko. Leavis je v znamenitem članku iz leta 1932, ki nosi naslov *Under which King, Bezonian?*, v katerem se kaže njegova eksplicitna distanca in sovražnost do marksizma, zapisal:

»Kultura, ki se izraža v literarni in likovni tradiciji – takšni tradiciji, ki predstavlja bolj pretanjeno zavest rodu in posreduje možnost bolj pretanjenega življenja –, je lahko v zdravem stanju samo, če je ta tradicija v živem razmerju z resnično kulturo, ki je skupna ljudem na sploh . . . To kulturo je tako na deželi kot v mestu

uničil napredek 19. stoletja; uničil je . . . organsko skupnost. Kar se je od kulturne tradicije pomembnega ohranilo, se je obdržalo navkljub hitro spreminjajočim ‚produkcijskim sredstvom‘.« (Leavis, 1968:169)

Še vedno pa se vodi razprava glede formalne politične pozicije vodilnih osebnosti, zbranih okrog revije *Scrutiny*. Najbolj prominenten zgodovinar tega kroga poižkuša kolikor mogoče argumentirano podpreti trditev o njihovih levičarskih nagibih v tridesetih letih tega stoletja, vendar so vselej obstajale tudi močne težnje v drugo smer; navsezadnje pa politična organizacija ni bila nikdar v središču njihovih stremeljenj (Mulhearn, 1979, 79–99). Tisto, kar jim je njihova kritika obstoječe ureditve prinesla, je bil resnični smisel za načine prepletanja materialnega življenja in kulture, to pa je nekatere med njimi napeljalo k razmisleku o množičnih medijih.

Denys Thompson, tisti Leavisov učenec, ki se je najbolj sistematično lotil množičnih medijev, je v uvodu v drugo izdajo svoje ključne zbirke esejev zapisal:

»Kadar tisti, ki medije nadzorujejo, ne služijo prikriti propagandi statusa quo – in ni nujno, da to počnejo zavestno – branijo to, kar mediji posredujejo, na osnovi trditve, da dajejo publiki tisto, kar ona hoče. Dejansko pa se dogaja to, da dajejo publiki tisto, kar si sami želijo, da bi ona hotela, potem pa njeno sprijaznjeno interpretirajo kot pritrditve. Toda v resnici niti sami ne vedo, saj z občinstvom nimajo nobenega vitalnega stika.« (Thompson, 1973:15)

Če sta v tej kritiki besedišče in celo velik del sklepanja levičarskim kritikom morda znana, pa njeno poreklo izdaja drobna beseda »vitalen«. To je namreč ključna kategorija Leavisovega kroga, v kateri je povzeto vse, kar je v razmerjih med producenti in občinstvom v zdravi kulturi dobrega. Odsotnost »vitalnosti« je za njih ključna poteza razlage tistega, kar je s stanjem množičnih medijev narobe.

Res pa je, da je bila TKŠ v svojem razvoju predvsem na levi in to pretežno na marksistični levi. To je seveda pomenilo neprestano ukvarjanje z vprašanji razreda in dominacije ter z vprašanji funkcij množičnih medijev v reproduciranju in legitimiranju razredne vladavine. Treba pa je poudariti, da v Britaniji obsesija z razrednim ni nujno znak marksizma. Vsi so popolnoma prevzeti s tistim, za kar mislijo, da »razred« je, pri čemer običajno merijo na nekaj takega kot »status«. Obe ključni knjigi TKŠ iz petdesetih let, Hoggartova *The Uses of Literacy* (1957) in Willimasova *Culture and Society* (1958, toda tukaj citirano po izdaji iz leta 1961), sta bili eksplicitno in definitivno nemarksistični deli, ki pa sta vzeli razred kot svoj osrednji problem. Hoggartova knjiga je deloma ljubeča rekonstrukcija tistega sveta, ki ga je poznal kot delavski otrok v tridesetih letih v Leedsu, deloma je premišljevanje o vsakdanjih posledicah procesa oblikovanja literarnega intelektualca, deloma pa je kritika načinov, na katere so množični mediji in ekonomska prosperiteta petdesetih let uničevali delavsko kulturo, v katero je bil naroden. Če je bila to na eni strani kritika vsebine množičnih medijev, ki je bolj ali manj neposredno izhajala iz tradicije Leavisovega kroga, pa je bilo na drugi strani tukaj tudi nekaj novega, kar se je kazalo v slavljenju ločene in neodvisne kulture delavskega razreda, ki je bila ogrožena od teh istih množičnih medijev.

Ključna re-definicija

Hoggartova knjiga, ki je posredovala natančno podobo kulturnega življenja delavskega razreda »od znotraj«, je označila mejno področje literarnih študij. Vzorci kulturne konsumpcije ljudi delavskega razreda so seveda drugačni od tistih

pri vladajočem razredu in tistih pri tradicionalnih intelektualcih. Če presojamo po merilih, ki so bila razvita za analizo romana devetnajstega stoletja, je bil material »umetniške« fikcije, ki so ga konsumirali ljudje delavskega razreda, očitno nižje vrednosti. Na drugi strani pa je bilo za demokratičnega in levičarskega intelektualca proletarskega rodu, kakršna sta bila Hoggarth in Williams, gotovo težko zavreči resnično vrednost, ki ga je imelo kulturno življenje, s katerim je rasel, za udeležence le-tega. Metode analize, ki so bile namenjene razumevanju visoke kulture, so lahko proizvedle zgolj intelektualni odpor do romantične novele v popularni ženski reviji, da o radijski komediji in televizijski »soap operi« sploh ne govorimo. Če naj bi razumeli kulturna izkustva večjega dela populacije, je bilo seveda treba napraviti prelom z nekaterimi aspekti Leavisove tradicije.

Gljuči teoretski prelom, ki ga je napravil Raymond Williams v knjigi *Culture and Society*, je Stuart Hall nekoč označil kot »obrat od estetskega k antropološkemu pojmovanju kulture.« Čeprav je Leavisov krog v načelu pripoznal »antropološki« pojem kulture, pa je dejanska kritiška praksa njegovih članov povzdignila zbir povsem estetskih prioritet. Šele z Williamsovo izjavo – »kultura ni zgolj korpus intelektualnega in imaginativnega dela; je tudi in celo predvsem celoten način življenja« – najdemo resen poizkus širše definicije kulture, kakor je tista, ki se opira na razpiranje »velike tradicije« (Williams, 1961: 312). S skrbno analizo razvoja pomena pojma »kultura« in drugih sorodnih pojmov pri piscih, ki so v 19. stoletju reagirali na neposredne posledice industrijskega kapitalizma, je Williams poizkušal pokazati, da so literarne vrednosti, ki so motivirale Leavisa in njegov krog, znotraj katerega se je v zgodnji fazi oblikoval tudi sam, zarisale zelo selektivno in restriktivno interpretacijo »kulture«. Njegova lastna argumentacija je bila usmerjena predvsem k opredelitvi kulture kot živega izkustva ljudi. To izkustvo vodi ljudi k produkciji kulturnih produktov, različne forme življenja in izkustva pa vodijo k različnim formam produktov. Nekateri od teh produktov, v Britaniji predvsem določene vrste literarnih spisov, so si ljudje zamišljali kot koekstenzivne s kulturo. Williams pa je ponudil prepričljive argumente za premik pozornosti od teh produktov k izkustvu.

Eden od glavnih elementov tega premika je bilo ponovno ovrednotenje vloge potrošnikov produktov množičnih medijev. V Williamsovem pojmovanju imajo ljudje, predvsem tisti iz delavskega razreda, svoja lastna življenjska izkustva in svoje lastne forme kulturne produkcije. Množični mediji v ta življenjska izkustva in v te forme kulturne produkcije prodirajo zgolj nepopolno, zato kulturnega življenja ljudi ne izčrpajo. Ljudje televizije ali česa podobnega preprosto ne »potrošijo do konca«: imajo namreč svojo lastno strukturo idej in verovanj, v okviru katerih se odvija njihova potrošnja produktov množičnih medijev: slednji pa so dejansko proizvedeni v okviru povsem drugačne strukture idej in verovanj. To Williamsovo pojmovanje je predstavljalo obrnitev pozornosti k načinom strukturiranja produktov množičnih medijev in k pogojem njihove potrošnje. Stuart Hall je v pozabljenem, a izjemno pomembnem zgodnjem delu, zapisal o tistem, kar je tedaj videl kot najboljše produkte modernih medijev, naslednje:

»Če pomislimo na najboljša dela Chaplina, na širne fantazije radijskega 'Goon Show-a'... ali na Hancocka na TV..., začnemo bolj jasno razumevati mesto popularne umetnosti v novih medijih...; popularna umetnost je lastna medijem s široko privlačnostjo in raznovrstnimi občinstvi. Je radikalno drugačna od tiste uporabe medijev, ki se prek teh istih medijev usmerja na posredovanje del visoke umetnosti, saj bolj prepriča z globino in intenziteto svojih občutij in vrednot kakor pa s širino izkustva. Je improvizirana na temelju vsakdanjih izkustev, ki so skupna

tako nastopajočim kot občinstvu, ta znana in domača izkustva pa s tem, ko so uprizorjena, pridobijo globino. Toda ta uprizoritev mora biti v modernih medijih nujno predstavljena z resnično popularnim umetnikom, ki s silo in pečatom svojega osebnega stila počne tisto, kar so 'ljudski poeti' prejšnjih obdobjev počeli 'instinktivno'.« (Hall and Wahnell, 1965; 64)

Zdi se mi, da je ta poudarek na postopkih, s katerimi človeška bitja formirajo svojo kulturo – to pa je tisto, v kar se morajo vključiti množični mediji, če hočejo pridobiti občinstvo –, v samem osrčju pozitivnega prispevka TKŠ. Prednosti tega pojmovanja je mogoče najlaže razumeti, če ga primerjamo s pristopom »tradicije množičnega komuniciranja« k podobnim problemom, natančneje, če ga primerjamo z modelom »Uses and Gratifications«, ki se usmerja na analizo učinkov množičnih medijev. Ta model je sicer zgolj ena od komponent »tradicije množičnega komuniciranja«, velja pa pripomniti, da je često deležen kritike. Vendar je potrebno izpostaviti, da v kontekstu tega modela šele dandanes začenjajo misliti preko zgolj individualnih odzivov in se šele sedaj obračajo k analizi tistega, kar imenujejo »tako kolektivni kot individualni cilji« (Blumler et al., 1985: 269). Kljub premikom v smeri raziskovanja tistih idej in verovanj, ki jih občinstvo prinese npr. h gledanju TV programov, je intelektualni fokus in izhodišče tega modela še vedno razmerje med občinstvom in že vnaprej oblikovanimi medijskimi produkti. Razlika med tem modelom in TKŠ lahko vidimo, če se obrnemo k delu Dave Morleya, katerega spisi so bili v kontekstu produkcije TKŠ med najbolj mednarodno odmevnimi. V svoji ključni knjigi. *The Nationwide Audience*, je Morley zapisal:

8. . . želel bi insistirati na tem, da mora tudi občinstvo, podobno kot producenti sporočil, izvajati specifično vrsto 'dela', če hoče pomensko 'prebrati' tisto, kar sporočilo posreduje. Preden imajo lahko sporočila na občinstvo kakršenkoli 'učinek', morajo biti dekodirana. 'Učinki' so tako skrajšan in neadekvaten način označevanja tiste točke, na kateri občinstvo diferencialno 'prebere' in vzpostavi pomen sporočil, ki so bila posredovana, in nato na te pomene deluje znotraj konteksta preostanka svoje situacije in izkustva.« (Morley, 1980: 11)

Za Morleya, kakor tudi za vse tu citirane pisce iz TKŠ, je izhodišče analize v tem, da ljudje, ki v določenih situacijah konstituira »občinstvo« medijskih produktov, posedujejo kulturo, katero so na temelju svojega dolgega skupnega izkustva družbenega življenja kolektivno konstruirali, zato njihovo »branje« medijev ni v prvi vrsti določeno z »naravo sporočila«, temveč s kulturo, ki jo k temu »branju« prinesejo.

Srečanje z marksizmom

Čeprav so utemeljitelji TKŠ skrbeli za svojo distanco do tistega, kar je bilo v petdesetih letih razumljeno kot »marksizem«, je povsem jasno, da so usmerili svojo pozornost na iste probleme kot večina interpretacij Marxa. Med osrednje teme TKŠ so vselej sodili poudarek na kulturi delavskega razreda kot alternativnega vira vrednot nasproti tistim vrednotam, ki so jih utelešali množični mediji, nadalje proučevanje procesov potrošnje kulturnih produktov, ki so jih proizvedli ljudje s povsem drugačnim poreklom, izobrazbo in družbeno pozicijo od občinstva, ter vprašanje načinov nanašanja kulturnih form na probleme gospostva in osvoboditve.

Medtem ko se je Hoggart počasi odmikal od svoje privrženosti levici, je Williams doživel nasproten razvoj. Ponovno zvezo z marksizmom je naznanil v svoji

oceni dela Luciena Goldmana, ki je nosila pomenljiv naslov »From Leavis to Goldman«, nato pa jo je ohranjal in poglobljal vse do svoje smrti v letu 1988 (Williams, 1971). Stuart Hall, osrednja osebnost »druge generacije« TKŠ, ki ima daleč največji mednarodni vpliv, deluje kot še bolj nedvoumna figura. Ko je ob koncu petdesetih let prišel iz Oxforda, je skupaj z Raymondom Williamsom in Edwardom Thompsonom nastopal kot eden vodilnih intelektualcev antistalinistične »nove levice« in bil je tudi prvi urednik revije *New Left Review*. Od tedaj je trajno in javno opredeljen za levico in za marksizem. Danes je njegov glavni intelektualni odvod organ »evrokomunistične« komunistične partije, revija *Marxism Today*, največji del njegovega pisanja pa je usmerjen neposredno na politična vprašanja v klasičnem pomenu državne oblasti. Absolutno nobenega dvoma ni, da je Hall vidna javna osebnost marksistične levice. Čeprav je njegov odnos do marksizma kompleksen, je bila problematika možnosti človeške osvoboditve vselej v središču njegovega zrelega intelektualnega življenja.

Vendar pa je treba izpostaviti slojevite premike v Hallovem razmerju do marksizma. V zgodnjem obdobju je imel na TKŠ največji vpliv »marksistično humanistični« zgodovinar E. P. Thompson, po letu 1968 pa je predstavljala odločilen intelektualni vpliv brez dvoma tista različica marksizma, ki izhaja iz dela Louisa Althusserja (Hall, 1980b). Ker je ta različica marksizma danes dobro znana, nam ni potrebno iti v podrobnosti, koristno pa je pokazati, po kakšni poti je povzročila obrat v usmeritvi TKŠ.

Althusser slovi kot filozof »antihumanističnega marksizma«, to pa je v kontekstu TKŠ sprožilo radikalen obrat statusa »izkustva«. Medtem ko je bilo v zgodnji fazi »izkustvo« temeljno merilo vrednosti kulture in to na način, ki je vselej močno spominjal na Leavisov poudarek na »življenju«, se je v althusserjanskem obdobju poudarek pomaknil od izkustva k strukturam in od kulture k ideologiji. (Hall, 1980).

Ta intelektualni premik je bil na eni strani jasno povezan s svetovno zgodovinskim pomenom leta 1968, na drugi strani pa ga je spremljal srečen splet okoliščin, da se je v tem letu Richard Hoggart, ki je bil ustanovitelj in vodja *Centre for Contemporary Cultural Studies*, preselil na visoko mesto v UNESCO, nasledil pa ga je Stuart Hall. S temi intelektualnimi in organizacijskimi premiki se je začelo desetletje dela, za katerega mislim, da pomeni najbolj produktivno obdobje v TKŠ.

Predstavo o moči te nove usmeritve lahko dobimo, če si ogledamo njeno najbolj razdelano področje, ki se nanaša na oblike subkultur. (Hall and Hefferson, 1976; Hall et al., 1978, Hebdige, 1978). V delu *Resistance Through Rituals*, še bolj pa v delu *Subcultures: The Meaning of Style*, je bila osrednja pozornost posvečena načinom vzpostavljanja kulturnih identitet mladih delavcev in, pod vplivom feminizma, delno tudi žensk. Pri tem je bila čisto prisotna interpretacija, kakor npr. v Hebdigovi obravnavi »punka«, da je takšna kultura zares avtentična le v svoji začetni fazi, še preden jo zgrabijo množični mediji in jo transformirajo v nekaj drugega – v blagovno formo. V delu *Policing the Crisis* je bila precej večja pozornost posvečena načinu medijske obravnave družbenega propadanja in krize, toda glavni interes projekta je bil v raziskovanju načinov politične manipulacije izkustev delavskega razreda, to pa je proces, v katerem so množični mediji tudi v najslabšem primeru le drugotni dejavniki.

V zadnjem desetletju pa je bilo mogoče opaziti pomemben nov premik. Če se obrnemo k novejšim študijam Stuartha Halla, lahko vidimo njegovo veliko intelektualno zadolženost Ernestu Laclauu, prek katerega danes bere Althusserja (Hall,

1986: 53). Glavna tendenca knjige *Politics and Ideology in Marxist Theory* (1979), katero Hall opredeljuje kot ključno Laclauovo delo, je usmerjena v napad na tisto, kar imenuje »razredni reduktivizem«. Laclau zagovarja stališče, da je ponavljajoča napaka vseh predhodnih različic marksizma v neopravičljivi naravnosti k poizkusom prikazovanja, da so določeni zbiraj idej, npr. fašizem, »pripadali« določenim družbenim razredom, npr. mali buržuaziji. Tu ni mesto za obširen prikaz in kritiko Laclauovih političnih teorij. Pomembno je le to, da Laclau in Hall, ki mu sledi, zagovarjata takšno varianto marksizma, v kateri poizkus demonstracije razmerja med družbenim razredom, in s tem družbeno bitjo, na eni strani, ter duševnim življenjem na drugi, ni videti zgolj kot nerelevanten temveč tudi kot poguben. To pa se mi zdi precej odmaknjeno od vsega tistega, kar lahko upravičeno označimo kot markistični projekt, toda kar je še pomembnejše, to je po mojem mnenju do neke mere odmaknjeno tudi od tistega dela, s katerim je bila TKŠ zaposlena do konca sedemdesetih let. Vzemimo samo vprašanje podkultur, ki smo ga omenili zgoraj: kakršno koli omejenost je temu delu mogoče pripisati, osnovano je bilo na predpostavki, da je stile podkultur mogoče prikazati kot poizkuse reševanja problemov, s katerimi so soočeni različni razredi in razredni sloji. Z drugimi besedami, škornji, »jeans«, ogrlice, delavske majice in kratki lasje »skinheadov« so bili označevalci razredne pozicije, to je pozicije ročnih delavcev. V Laclauovem in današnjem Hallovem pojmovanju pa je to očitni razredni reduktivizem.

Zaključek

Za TKŠ je bilo privzemanje marksizma deloma moda nekega obdobja, čeprav sega pri Stuartu Hallu in Raymond Williamsu vez z marksizmom daleč pred letom 1968. Na drugi strani pa je bil marksizem prav zato, ker je miselni tok, ki najbolj vztraja na pojmu družbene totalitete in na določenosti znotraj te totalitete, »naravna« pot raziskovanja intelektualnega polja, ki si je za nalogo postavilo razmislek »kulture in družbe« na samem izvoru. V desetletju po letu 1968 je bilo res mogoče videti razcvet TKŠ in cvet je bil nedvomno marksističen. Vendar pa je bil to tisti poseben tip marksizma, ki je imel za učinek razstrelitev svojih lastnih premis. Za navidezno produktivnost althusserjanskega modela je bilo treba plačati ceno intelektualne nekoherentnosti. Ko so bile konsekvence te različice marksizma končno razdelane, je prišlo do negacije tistih spoznanj, ki jih je omogočila njena prvotna parcialna forma. Čeprav Hall morda želi zadržati marksistično provinenco svoje sedanje pozicije, se mi zdi, da je opustil temeljno marksistično propozicijo o razmerju določenosti med družbenim in duhovnim življenjem, ki je bila sicer vselej ekstremno problematična.

Natančno na tej stopnji razvoja se je delo Stuarta Halla in TKŠ razširilo prek Atlantika. Ameriški raziskovalci so seveda brali te spise, ki so nastali v specifično britanskih pogojih, v luči svoje lastne situacije, pri čemer je druga osrednja komponenta današnjega akademskega življenja v ZDA post-moderni tok mišljenja. V ZDA so velik del prisvajanja TKŠ izpeljali kot del konvergence s postmodernizmom, posebno z idejami, ki izhajajo iz Foucaulta (Grossberg, 1986). Te ideje pa so marksizmu eksplicitno sovražne, tako na ravni sistema interpretacije kot na ravni politične prakse. Poizkus sinteze teh dveh tokov je povsem legitimen, in čeprav lahko pri opazovalcu ta projekt zbudi določeno ironijo, je iz vsega tega jasno razvidno, v kakšnem obsegu so premiki v Hallovi lastni poziciji pripravili teren.

V prvih dveh desetletjih svojega obstoja je TKŠ zaznamovala resnična moč

raznovrstnih poizkusov, kako razumeti razmerje med družbenim življenjem različnih razredov na eni strani in njihovim izkustvom množičnih medijev, oz. bolj splošno, kulturno potrošnjo na drugi. V zadnjem času pa je ideja družbene totalitete in razredne determiniranosti postajala v okviru TKŠ vse bolj vprašljiva, kar je spodjedlo temelje projekta TKŠ in zato je tradicija danes na koncu svoje poti.

Prevedel Andrej Škerlep

LITERATURA:

- Anderson, P. (1968) »Components of the National Culture« v: *New Left Review*, no. 50, maj/junij 1968.
- Arnold, M. (1960) *Culture and Anarchy*, ur. J. Dover Wilson. Cambridge: The University Press.
- Blumler, J. G., Gurevitch, M. and Katz, E. (1985) »Reaching Out: A Future for Gratifications Research« v: *Media Gratifications Research*, ur. Rosengren et. al., Beverly Hills: Sage.
- Cohen, P. (1972) »Sub-Cultural Conflict and Working Class Community« v: *Working Papers in Cultural Studies 2*, Spring 1972. 5–54.
- Grossberg, L. (1986) »History, Politics and Postmodernism: Stuart Hall and Cultural Studies« v: *Journal of Communication Enquiry*, vol. 10, no. 2.
- Hall, S. (1980a) »Encoding/Decoding« v: *Culture, Media, Language*, ur. Hall, Hobson, Lowe and Willis. London: Hutchinson.
- Hall, S. (1980b) »Cultural Studies and Centre« v: *Culture, Media, Language*, ur. Hall, Hobson, Lowe and Willis. London: Hutchinson.
- Hall, S. (1980c) »Cultural Studies: Two Paradigms« v: *Media, Culture and Society*, vol. 2, no. 1.
- Hall, S. (1986) »On Postmodernism and Articulation« v: *Journal of Communication Inquiry*, vol. x, no. 2, 45–60.
- Hall, S. and Jefferson, A. (ur.) (1976) *Resistance Through Rituals*. London: Hutchinson.
- Hall, S. and Whannel, P. (1965) *The Popular Arts*. New York: Pantheon.
- Hall, S., Chrichter, C., Jefferson, A., Clarke, J. and Roberts, B. (1978) *Policing the Crisis*. London: Macmillan.
- Hebdidge, R. (1978) *Subcultures: The Meaning of Style*. London: Methuen.
- Hoggart, R. (1957) *The Uses of Literacy*. London: Penguin.
- Laclau, E. (1977) *Politics and Ideology in Marxist Theory*. London: Verso.
- Leavis, F. R. (1968) *A Selection from »Scrutiny«*, vol. I. Cambridge: The University Press.
- Lowery, S. A. and DeFleur, M. (1988) *Milestones in Mass Communications Research*. New York: Lungman (druga izdaja).
- Masterman, L. (1985) *Teaching the Media*. London: Commedia.
- Morely, D. (1980) *The »Nationwide« Audience*. London: BFI.
- Mulhern, F. (1979) *The Moment of »Scrutiny«*. London: NLB.
- Nelson, C. and Grossberg, L. *Marxism and the Interpretation of Culture*. London: Macmillan.
- Thompson, D. (1973) »Introduction« v: *Discrimination and Popular Culture*, ur. D. Thompson. London: Penguin (druga izdaja).
- Williams, R. (1961) *Culture and Society*. London: Penguin.
- Williams, R. (1962) *Communications*. London: Penguin.
- Williams, R. (1971) »From Leavis to Goldmann« v: *New Left Review*, no. 67, maj/junij 1971.
- Williams, R. (1976) »Communications as Cultural Science« v: *Approaches to Popular Culture*, ur. C. W. E. Bigsby. London: Edward Arnold.